

Latweefchu Uwises.

Nr augstas Geweschanas = Kummiffiones sraau un nowehleschanu.

Nr. 32. Zettortdeenâ 9tâ August 1828.

No Selgawas.

Tahdi pluhdi, ka scho gaddu un schinni gadsfahrta zaur to stipru leetu un to paisuma wehju, kas no juhvas uhdeni atspeede, mums fenn gaddeem naw bijuschi. Tuliht ais esara wahrteem wehl 27tâ Zuhli deenâ warreja laiwâ kahpt un stary noslihfuschahm seena kaudsehm un pahri par kartuppelu un kahlu dahrseem dauds juhdsu tahlumâ nobraukt. Kahdu leelu skahdi uhdens muhsu widdû padarrijs, to gan ikfats warr nojehgt. Seens un labbiba, kas bij noplauta, woi ar uhdeni aisgahjis woi sapuis, noplauti lauki lihds melnu semmi noskalloti woi wahrpas falaustas un melnas, kartuppelu un kahpostu dahrsi ismirkuschi, un ne ween upmalneekeem tahdas behdas, bet ir lauzineeki muhsu klahumâ par wahjeem rudseem un tufschahm wahrpahm fuhdsahs un waffareji teem arridsan mas zerriba rahda. Lohpeem un zilwekeem baddâ buhtu jamirft, ja Deews ne schehlohs. Bet winsch spehzig gan, mums paschâ laikâ paligâ nahkt, us Winnu meh sarrow zerribu mettam!

Tâ kâ pee mums, tâ arridsan apfahrt Nihgas pilsehtu uppes un strantes zaur leetus gahschanu irr pahrypluhduschas, plawas noslihfuschas, labbiba eeksch weenas weldes gull, daschâs weetas arri tufschas wahrpas, pulks seena sapuis un pohstâ gahjis, un us Lehrpatas zellu arridsan labbiba no leetus effus fahista tâ ka tas leelafais pulks sapuhs. No wahz=awihsehm lassam, ka arri eeksch Engelland un Sprantschu semmes zaur uhdens pluhdeem leela skahde notifikusi un dauds weetahm ne mas ne dabhuhs plant.

Ka ta trummusehrga pee sirgeem, tikpat kâ ta leefasfehrga pee lohpeem, preeksch zilwekeem bailiga leeta irr, to parahda ta nelaima, kas apsch Waltensberga muishas, Mas=Sallazjes

Firspehlê Widsemme irr notifikusi, fur zschâ Zuhli deenâ schi gadda ta fainneeze un 4tâ Zuhli deenâ winnas wihrs abbi trummusehrgâ nomirre. Tas wihrs 29tâ Zuhni deenâ weenu trummusehrgâ nosprahguschu sirgu bij aprazjis, un pee schi darba winsch no kahda dundura us plikku elkoni tappe sakohsts, kas no ta sirga uskrehje un tapat winna seerwai us rohku tappe eekohsts; no scheem kohdumeem pehz astonahm deenahm melni trummi (Brandbeulen) zehluschees, eeksch kurteem teem abbeem bij jamirft.

Lihdszeetiga brahlumihlestiba no Latweefchu behrneem.

Tanni 24tâ Zuhni schi gadda Dppekalna Firspehlê Jaunas Laijeenes pagastâ Widsemme weens puifis no 12 gaddeem, weenigais dehls ta Rohzaga sehtas fainneeka ar dauds zitteem behrneem pee ta klahbuhdama esara sirgus ganija. Gribbedams masgatees, winsch eekahpi esarâ, bet dsedrumâ eenahjis nogrimme. Ar teem zitteem behrneem pee esaramallas sehbeja arridsan tas dehls Pehter Wehst, 17 gaddu wezs, mihligs rahms puifis, kas no nejauschi garram eedams pee esara apstahjehs. Tik drihs ka tas pirm peeminnehts puifis nogrimme, tee behrni, kas ar winnu bij lihds nahkuschi, blahwabs un gribbeja us tahm mahjahm werstes tahlumâ noskreet, paligu mekleht. Bet schis bes dauds apdohmaschanas un ar teem wahrdeem: „tas naw pareisi un ne ko ne lihdsch, kad wehl tik ilgi gribbam schury turp skreet,“ tas puifis sawas drahnas tulihst nogehbrj un tam noslihfuscham puifim pakkal briede, gan zerredams pee mallas winnu wehl sakert, jo winsch tikfai mas pratte peldeht. Bet winsch patz arri dsedrumâ eegrinne un us dibbeni gahje tâ ka

wairs ne usnahze augfcham. Pehz fahdahm trim stundahm abbus lihkus atradde, bet wiffa publeschana tohs atdsihwinah, bija pawelti.

Stahsti no Kreewu-tautas un walsts.

D h t r a n o d a k k a.

Wezzu laiku stahsti.

No leela Wladimira nahwes lihds Tattaru-waldischana, tas irr: no 1015 lihds 1238.
223. gaddi.

(Stattees Nr. 31.)

Walsts-dallischanas ne muhscham labbi ne isbohdahs; ta arri pee Wladimira 12 dehleem. Tik to tehws bija mirris, tuhliht Swehtopolks trihs brahlus leek nonahweht, un winnu semmes fewim paturr, Rijewa mahjodams, bet zettorts brahlihs, Jurgis Jaroslaw's no Nowgoroda winnu pahrspehj un isdsenni. Jurgim bija ar jaunaku brahli wehl jadallahs walsti, bet kad schis nomirre, tad, lihds ka tehws par weenignu Kreewu-Leelkunge palikke. Jurgis Jaroslaw's atkal bija gudris kungs. Tas kristigu tizzibu jo spehzigu apfargaja un sawa semme eezehle; un jau Kreewi dabbuta pulku basnizu, mahzitaju, klohskeru un labbu grahmatu, un paganu-buhfchana pawiffam isnihke. Jurgis arridsan Widsenni aisnehme un Lehrpattu buhweja, to tobrihd Jurgewu sauze, winsch arri Nowgoroda pilfata-teesu pasluddinaja. Schi bija pirma rakstita likkumugrahmata Kreewu-semme. Bet arri gan sawadi likkumi bij. Lihds tam laikam bij wehlehts ikweenam zilwekam, kahdu slepkawu tanit pascha weetâ nokist, kur tas zittu bij nokawis. Bet Jurgis pawehleja, lai tas tikka nokauta zilweka zetafkeem raddeem brihw buhtu, un ja tahdi raddi nerastohs, slepkawa ir ar naudu atpirktees warretu. Bahrdi israut bij tik pat leels grehts, ka pirksti nozirst, un kas bes kunga pawehleschanas fwefchu sirgu jahfchoht, tam tik pat, ka par nozirstu pirkstu bij jamaksa. Ne, kahdi laiki!

Gudrais Jurgis Jaroslaw's 1054 mirdam's, sawu walsti atkal dehleem isdallija, kas eesahtoht labba meera fatikke, un Turkus kaudamees

uswarreja, bet tomehr galla fashutte. Leelais Wladimirs sawu walsti dallidams bija spreedis, ka wiffem ihpafchi atdalliteem Leelkungeem tomehr bija weenoteem palikt, un ka Rijewa Leelkungs, ka winnu galweeks, tas pirmais winnu starpâ buhtu; bet tee zitti scho likkumu ilgi negohdaja. Tapehze nu arri wezzos laikos muhschigi karri un nebeidsamas kildas stary Kreewuleelkungeem bija. Brahli un ihsteneeki arween kaudamees plohsjahs, un zits zittam semmes panehme. Zaur tahdu kungu neimeeru palikke Kreewu tauta wahja un ka fashkelta, kaut gan brihscham ittim gudri un teizami Leelkungi walbija. Gefahkuma Rijewa Leelkungi wirfrohku turreja, bet pehz tee, kas Wladimira dsihwoja, augstati palikke, bet beidsamais gals bij, ka wiffa Kreewu semme no Mongoleem, jeb Tattareem pahrwinneta kluia. Ittin wiffus Leelkungs isteikt, kas woi Rijewa woi Wladimira waldbijufchi, buhtu weltigs darbs, jo no teem dand labba ne warr stahstih; zits tik ihfu laiku walbija, zits nomirre karrâ, zits zaur slepkawu; talabbad tik tee taps schè peeminneti, kas woi labbaki woi jo laimigi pahz zitteem bijschi. Jurga Jaroslaw's dehts Jhsaslaw's tappe diwreis no waldischanas krehla nogehstis; weenreis no ihsteneeka, ohtru reisi no pascha brahla; bet galla sawu waldischamu atdabbijis, winsch ar Polowzereem karru turredams, tohs uswinneja, bet kauschana pats palikke, 1073sch gadda.

Pehz Jhsaslawa walbija Wsewolods, kas mehra mirre 1093. Pehz ta nahze ohtrais Swehtopolks, kas 1114 mirre. Abbeju waldischanas bija nemeera laiki ween. Gan wiff Kreewu-leelkungi Rijewa fanahze us farunnaschana winnu labbuna pehz, bet tomehr gan drihs atkal fanihke. Nu Rijewneeki few labbi teizamu kungu paschi israudfjahs un eezehle; tas bija ohtrais Wladimirs, Wsewoloda dehts. Schis jau 60 gaddus wezs buhdams, tomehr gohdam walbija 11 gaddus, un sawu walsti kofchi apstiprinaja, ta ka Greekeru keisars to jau par sawu lihdsineeku asinne un tam keiserisku frohni fuhtija. Winsch Echidus no Kreewu semmes isdsinne ahra.

Tapatt gudri, kà tehws, walbija arri Mstiflawws, Wladimira dehls, kas karrà laimigs, un no leelas taisnibas un sčehlastibas bija, bet ta waldischana arri bija ihfa, jo winsch 1132 nomirre. Pehz sčhi nahwes atkal bija Leelkunge kildas, lihds kamehr ohtrais Jhsaflawws, Mstislawa dehls, waldischanu usachine. Bet woi tam meers bija? Winna leelakais eenaidneeks bija pats tehwa brahlis, Jurgis Dolgoruki (tas irr: Garrohzijs) wahrda. Abbi divi ar sweschu tautu paligu daschu gaddu kawahs, lihds kamehr Garrohzim bij jaastahj. Tas nu Susdala par Leelkunge nomettehs, un Moskawu usbuhweht sahze, 1147. Sinnans leela Moskawa eesahkumà masa, masa bij, un wairak ne, kà kahda sahdscha, bet gan redsesim, kà turpmak zelsees un par galwas pilfatu paliks. Pehzgallà, kad Jhsaflawws bija mirris, Jurgis Dolgoruki, Wladimira dehls, Kijewa waldischanu dabjuja; bet winsch ne bija labstidigs un saderrigs kungs, tapehž arri tappe eenihdehts, un tik, tik ne buhtu no waldischanas isdshits tappis, kad laime 1158 nomirre.

Jurga dehls bija Andreis ar pawahrdu: Deewa mihlotais. Tè jau warr dohmaht, ka labs kungs buhs bijis. Winsch Kijewa nepalikke, bet Susdala, un pehž Wladimirà nomettahs. No ta laika Kijewa Leelkunge arween jo wahjaki palikke, un Wladimira-Leelkunge wirsrohziibu dabjuja. Andreis daschà karrà laimigs bijis, pahr leelu semmes gabbalu walbija, bet gals winnam bija slifts, jo 1175 tappe winsch ar warru nonahwehts. Nu jau atkal sudde meers. Tee Leelkunge naidigi kawahs sawà starpà (jo arri Hahlitschà bija weens usmettees un masu Leelkunge bija disch pulks), un par to eefschligu semmes nemeeru tee nemas nejutte, kas kaiminds notikke. Arri deht garrigahm un basnizas=leetahm zehlahs srihdini, kas no ta leelaka basnizas=waldischana jeb Patrijarka, kas Konstantinopolè dsihwoja, zaur spreedibahm islihdsmati tappe. Kreewu semmes augstakais basnizas=tehws bija Metropolihhs sauzams, un Kijewà mahjoja. Tam laikam Nowogroda pilfahhs augsti pazehlahs. Gan turreja ihpashus Leelkunge, gan arri Wladimira Leelkungeem klau-

fija, bet pee Nowgoroda=teefas plaschi semmes gabballi peederreja, un tee eedshwotaji zaur andeli ar Sweedeem un Wahzeescheem pee leela spehka un baggatibas kluia, wischwairak pehž no derreta meera ar Sweedeem (1202). Ap to paschu laiku tappe Nihgas pilfahhs usbuhwehts, un stary Polozka Leelkungeem un Widsemmes brunneneekeem jau srihdini raddahs. Tomehr Kreewi newarreja aiskaweht, ka Widsemmeeki (Lihwi) zaur Wahzeeschu gabdasharu pee kattoliffas tizzibas atgreesti, un ka Widsemme ilgu laiku no brunneneekeem ween walbita tappe. Bet nu jau jarunna no zittas tautas, kas tanni brihdi pahr wissahm leela un spehžiga zehlehs. Mehs sčho tautu taggad Kalimukus sauzam, bet tobrihd winnu wahrds bija Mongohli, un tee, kà taggadin wehl, Ahsijsà mahjoja. Eesahkumà Mongohli, dauds kungs arballiti, ne kahdu leelu spehku neturreja, bet weens no winnu Kahneem (jeb walbineekeem) Temudschins sauzams, tappe ahtrà laikà tik warrens un walidigs, ka winsch, kà ihsta Deewa rikfste, leels semmes un lauschu pohstiais buhdams, nemehrojannu walstu few ustaisija. Zaur gudra preestera paligu, winsch lifkahs par wirskahnu, jeb wirswaldneeku, Dschingiskahnu isfauttees un tahds buhdams, winsch ar neisteizam karraspehku wissur uskritte, kur ween gribbeja. Diwidesmits gaddus apkahrt winsch leelas semmes un stipras tautas kà rihjin aprihje, dauds Eultanus un Kehnius no waldischanas krehfleem nosweede, milliones zilweku woi nokawe, woi nolampija, tà kà Dschingiskahnam itt ne weens pretti turretees newarreja. Tanni laikà walbija Kreewu semmè ohtrais Jurgis, Wsewoloda dehls. Mongohli uskritte 1223. Polowzereem, kas bija Kreewu kaimini. Schee sawàs behdàs sauze Kreewus par paligu, un Jurgis arri gahje, bet abbi kohpà neko nespehje. Mongohli leelà kauschana pee Kalkas uppes 1225 uswarreja, bet tobrihd wehl atkahpehs. Winnu karra=walbineeks tad bija Dschudschikahns, pascha leela Dschingiskahna dehls, kas gaddu preefsch tehwa nomirre. Wezzais Dschingiskahns nomirre 1227, un winna weetà palikke dehls Oktai, tahds pats semmes=sihjis un

pohstiais, tomehr Kreewu semmê tas ne atgahje. Bet nelaika Dschudschafahna dehlâ Batukahnâ, tas tappe Kreeweem par nahwes-engeli. Tas atfal Kreeweem usbrucke ar warrenu spehku; tam pretti turretees welti bija; Furgis Leelkungs patâ kauschanâ palikke 1238, un nu wissa Kreewu semme tappe Mongoblu dalla. 1240 tee Kijewu panehme un pohstija, un pehz ta ispluhde kâ leela straume pahr Pohlu semmi, Bee-rewerun un Unguru semmehin, fur diwi gaddus apfahrt wissas mallas isdedsmaja un islaupija. Deews sinn, woi nebuhtu wissu Girohpu pahrpulhdufchi, kad patâ leelais Oltai 1241 nebuhtu zaur leelu dserschanu weenreis gallu dabjujis. Ar Kreeweem nu bija skaidri pagallam. Teem bija Mongohleem klausiht un meslus doht, kaut gan sawas mahjas Leelkungs naturreja un no teem tappe walbidi. Nowogroda pilsats ween no Mongohleem zaur faderreschanu palikke swabads, un schinni brihwâ buhschanâ spehkâ un baggatibâ wairojahs. Kad schohs muhschigus farrus apdohma, tad gan warr saprast, ka Kreewi tam laikam wehl ittin ne mahziti, rupji un bahrgi zilweki bija. No gudras mahzibas un sapraschanas neko dauds pee teem atrast ne warreja, tik ween, ka wezzais Nestors, flosflera-wihrs Kijewâ, pirmais bija, kas Kreewu un Slahwu-tautas stahstus rakstôs isteize un falikke. Schis gohda wihrs tad nomirre, kad ohtrais Wladimirs walbija.

(Zurpmat walrat.)

Teefas fluddinaschanas.

Us pawehleschanu tahs Keiserikas Gohdibas, ta Patwaldineeka wissas Kreewu Walstis u. t. j. pr., no Kalnamuischas pagasta teefas wissi un jebkurri par radubeweji ta saimneeka Pohgu Indrika, — par kurra mantu zaur schihâ deenas spreedunnu konkurse nospreesta tappusi, tadehl ka winnan atlihdinaschanas nauda jamaksa us Kalnamuischas pagasta lahti par to tur notilkuschu truhkumu kad winsch sawu ammatu irr uskohpis, — preeksch teefas tohp saazinati un schett usfautti, lai tee, ja negribb sawu teefu saudeht, ar

sawahm prassichanahm un winnu parahdischanahm lihds 21mu Septemбера deenu schi gadda, kas par to weenigu un isflehgschanas terminu irr nolikta, peeteizahs, arridan schinni nospreestâ isflehgschanas terminâ, ja ne gribb sawas mefleschanas saudeht, teefas geldigâ wihse atnahk, zittadi teem jagaida, ka kad tas nolikis isflehgschanas termins buhs aisgahjis, tee pehz tahs 494. S. tahs semneeku likkumu gramatas ne taps wairs klausiti un pecnemti. Ko buhs wehrâ nemt.

Kalnamuischa 28ta Fuhli 1828.

(L. S. W.) Dahrsneeku Jannis, preekschneeks.
(Nr. 73.) Th. Lehnert, pagasta teefas srischweris.

Us pawehleschanu tahs Keiserikas Majesteetes, ta Patwaldineeka wissas Kreewu Walstis u. t. j. pr., tohp no Appuffes pagasta teefas wissi tee, kam kahdas taisnas prassichanas pee teem Appuffes saimneekem Jahna Indrika un Kippu Krischjahna buhtu, kurri sawas mahjas truhkuma dehl atdewufchi, aizinati, lai pee schihâ teefas lihds 21mu Septemбера schi gadda teizahs.

Appuffes pagasta teefa 21mâ Fuhli 1828.

(S. W.) Garriku Krischjahn, pagasta wezzakais.
(Nr. 24.) Friedrich Hildebrand, pagasta teefas srischweris.

Pehz spreeduma tahs Bezauzes muischas pagasta teefas tohp wissi, kam kahdas taisnas prassichanas pee ta zittahrtiga Bezauzes saimneeka Wersiht Emba buhtu, kas sawas mahjas, nespehzibas dehl, patâ nodewis, un par kurra mantu konkurse spreesta, at scho teefas fluddinaschanu aizinati, lai wisswehlaki lihds 29tu Septemбера mehnescha deenu schi gadda pee schihâ pagasta teefas peeteizahs. Bezauzes pagasta teefa 28tâ Fuhli 1828.

††† Schabre Jurris, pagasta wezzakais.
F. W. Schabert, pagasta teefas srischweris.

Pehz spreeduma tahs Bezauzes muischas pagasta teefas tohp wissi, kam kahdas taisnas prassichanas pee ta zittahrtiga Behnes saimneeka Gailiht Kristappa buhtu, kas sawas mahjas, nespehzibas dehl, patâ nodewis, un par kurra mantu konkurse spreesta, at scho teefas fluddinaschanu aizinati, lai wisswehlaki lihds 29tu Septemбера mehnescha deenu schi gadda pee schihâ pagasta teefas peeteizahs. Bezauzes pagasta teefa 28tâ Fuhli 1828.

††† Schabre Jurris, pagasta wezzakais.
F. W. Schabert, pagasta teefas srischweris.

It zu drucken erlaubt.

Im Namen der Civiloberverwaltung der Ostseeprovinzen: F. D. Braunschweig, Censor.

No. 335.